

Nº 7/1967.

Å l a n d s l a n d s k a p s s t y r e l -
s e s framställning till Ålands landsting med
förslag till landskapslag om ändring av land-
skapslagen angående landskapsförvaltningen i
landskapet Åland.

Landskapsstyrelsen har vid föredragning den 13 december 1966 till-
satt en kommitté med uppgift att uppgöra förslag till lagstiftning an-
gående landskapsförvaltningen. Till ledamöter av kommittén kallades
lantrådet Hugo Johansson, vicehäradshövdingen Thorvald Eriksson, vice-
häradshövdingen Martin Isaksson, förre kronolänsmannen Valter Nordas,
länsrådet Rolf Sundman, äldre landskapssekreteraren Jan-Erik Lindfors
samt lagberedningssekreteraren Sune Carlsson, av vilka den sistnämnde
handhaft uppgiften såsom ordförande.

Med hänsyn till uppdragets omfattning har kommittén beslutat att för
landstingets vintersession innevarande år endast utarbeta förslag till
ändring av vissa stadganden. Det mest aktuella är förlängning av mandat-
perioden för landskapsstyrelsens ledamöter. Enligt gällande lag är den-
na tre kalenderår eller densamma som landstingets mandatperiod. Då man-
datperioden för landskapsstyrelsens ledamöter också efter ändringen bor-
de överensstämma med landstingets, föreslår kommittén en sådan ändring
av 4 § 3 mom. att mandattiden också för landskapsstyrelsen skulle om-
fatta fyra kalenderår.

En annan ändring, som kan anses vara aktuell, är frågan om beviljan-
de av dispens från föreskrivna kompetensvillkor för behörighet till
tjänst inom landskapsförvaltningen. Enligt gällande lag är landskaps-
styrelsen berättigad att bevilja undantag från kompetensfordringarna
för bokförar-, kassörs-, konsulents- och instruktörsbefattningar. Då
det visat sig, att det varit svårt att erhålla kompetent arbetskraft
också för andra tjänster och befattningar samt då det nu för tiden, jäm-
fört med tiden för lagens tillkomst, finnes dels ett utökat antal exami-
na och dels större möjligheter till ämneskombinationer inom olika stu-
dieriktningar, anser kommittén att landskapsstyrelsen borde medgivas
rätt att bevilja dispens för samtliga landskapstjänster. Härigenom
skulle landskapsstyrelsen kunna beakta sådana meriter som långvarig
tjänstgöring, lämplighet och andra personliga egenskaper, som anses upp-
väga avsaknaden av formell kompetens.

Kommittén har inför lagändringen diskuterat och jämväl till land-
skapsstyrelsen framfört vissa principiella ställningstaganden, som dock
äro av så central betydelse för landskapsförvaltningens organisation,
att förslag i dessa frågor icke ännu kunnat framläggas. Av kommitténs

arbete har redan framgått, att dessa frågor måste ägnas synnerlig omsorg för att så långt det är möjligt undvika oklarhet och tolkningssvårigheter.

En av de mest betydelsefulla frågorna har varit införandet av politisk ansvarighet för ledamöterna i landskapsstyrelsen. Enligt nu gällande lydelse av 4 § i förvaltningslagen är endast lantrådet skyldig att avgå, ifall han förlorar landstingets förtroende. Däremot är ledamöter och ersättare i landskapsstyrelsen icke skyldiga att avgå före mandatidens utgång.

Den 14 mars 1957 hemställde landstinget hos landskapsstyrelsen om utredning därom, huruvida det kan vara förenligt med landskapets fördel, att ledamöterna i landskapsstyrelsen ställdes i politiskt ansvarsförhållande till landstinget och att landskapsförvaltningen omorganiseras enligt utvidgade parlamentariska principer samt att, såvitt det anses bliva fallet, till landstinget inkomma med förslag till sådan ändrad landskapslag, som utredningen föranleder. Till grund för denna hemställan låg landstingsmannen Nils Clemes lagmotion (Lagmot. № 14/1957, lagutsk.bet. 9/1957). I motiveringen framhöll landstingsmannen Clemes, att han ansåg det vara riktigt, att landskapsstyrelsens ledamöter utsågs under höstsessionen av första landstingsåret, ehuru en konsekvent parlamentarism skulle fordra nyval omedelbart efter det nyvalda landstingsmän tillträtt sina uppdrag. Motionären ansåg det även såsom ett oeftergivligt villkor, att misstroendevotum drabbar lantråd och ledamöter skilt, alltså antingen lantrådet eller också ledamöterna samfällt. Nyvalet skulle då få utvisa, vilka ledamöter eller vilken sammansättning som landstinget anser sig kunna visa förtroende för.

Införandet av politisk ansvarighet för landskapsstyrelsens ledamöter skulle enligt kommitténs uppfattning giva en viss säkerhet för att landskapsstyrelsen icke i frågor av väsentlig betydelse avviker från den åsikt, som är rådande i landstinget. Det skulle även vara överensstämmande med landskapets fördel att landskapsstyrelsens sammansättning alltid avspeglade de politiska intressegrupperingarna i landstinget. Ett sådant system vore även ägnat att höja intresset för självstyrelseförvaltningen hos allmänheten samt att utåt giva landskapsstyrelsen ytterligare ett drag av att vara landskapets "regering".

Beträffande möjligheterna att i praktiken förverkliga principen om utvidgad politisk ansvarighet för landskapsstyrelsens ledamöter kunde man närmast tänka sig tvenne alternativ. Antingen skulle landskapsstyrelsens ledamöter utses för obestämd tid, d.v.s. sålunda, att någon direkt lagstadgad mandatperiod icke skulle finnas för dem, eller också

skulle ledamöterna utses av landstinget för fyra kalenderår, d.v.s. för lika lång mandatperiod, som gäller för landstingsmännen själva. Normal parlamentarisk praxis skulle dock i det första fallet förutsätta, att landskapsstyrelsens ledamöter skulle vara skyldiga att ställa sina platser till ett nyvalt landstings förfogande och därjämte också vara skyldiga att avgå, ifall de eljest förlorat landstingets förtroende. Skillnaden mellan de tvenne alternativen skulle alltså bli hårfin och enligt kommitténs uppfattning vore det mera ändamålsenligt att i lag fastställa såväl ledamöternas mandatperiod som skyldighet att avgå, ifall landstinget enligt fastställda regler så besluter. Kommittén anser, att landskapsstyrelsens ledamöter och ersättare fortsättningsvis skulle väljas för en mandatperiod, som motsvarar landstingets, dock med den avvikelsen, att landskapsstyrelsens mandattid skulle omfatta fyra kalenderår.

Eftersom ersättandet av en enskild ledamot av landskapsstyrelsen kunde tänkas förrycka proportionaliteten i sammansättningen har kommittén i minoritetsskyddets intresse ansett, att landskapsstyrelsens ledamöter och ersättare städse borde avgå samfällt. Ett misstroendevotum borde alltså omfatta samtliga ledamöter, alltså även dem, som möjligen icke biträtt ett klandrat beslut.

Emedan numera utses personliga ersättare för ledamöterna, har kommittén ansett det ändamålsenligt, att ersättaren träder till i fall ledamoten avlider eller avgår av annan orsak, innan mandatperioden utgått. Detta motiveras även av att ersättaren i sådana fall sannolikt blivit väl förtrogen med uppdraget och därmed skulle en viss kontinuitet kunna bibehållas. I sådant fall, liksom då ersättare avgår, skulle endast val av ny ersättare ske.

Frågan om att giva ledamöterna i landskapsstyrelsen ställning av ansvariga chefer för en eller flera av ämbetsverkets avdelningar har också diskuterats inom kommittén men fått förfalla såsom i anseende till förhållandena i landskapet oändamålsenlig och praktiskt svår genomförbar. I stället har kommittén stannat för ett förslag, som skulle gå ut på ett närmare samarbete mellan landstinget och avdelningscheferna i landskapsstyrelsen. Kommittén avser sålunda föreslå, att avdelningscheferna skulle erhålla yttranderätt i landstinget i deras fackområde berörande ärenden. Ett dylikt förfarande skulle självfallet icke inkräkta på lantrådets och ledamöternas rätt att i landstinget tala och svara för landskapsstyrelsens eller dess tjänstemäns beslut och åtgärder utan endast utgöra ett i vissa fall säkerligen nödvändigt komplement till denna rätt. Med den omfattning självstyrelseförvaltningen nu har, kan man

knappast begära att lantrådet omedelbart skulle vara beredd att meddela svar och tillrättalägganden på frågor eller påståenden, som landstingsmännen framföra i debatterna. Många missförstånd kunde säkerligen snabbt utredas och många detaljfrågor erhålla ett omedelbart svar om avdelningscheferna skulle erhålla yttranderätt i plenum. I någon mån skulle detta nya system kanske kunna anses motsvara ledamöternas verksamhet såsom gentemot landstinget ansvariga för avdelningarnas arbete. Landskapsstyrelseledamöternas politiska ansvarighet gentemot landstinget skulle ändock förverkligas i full utsträckning genom att landskapsstyrelsen vid kollegiala sammanträden dels framställer riktlinjerna för avdelningarnas inom självstyrelseförvaltningen verksamhet och dels fattar beslut om och godkänner förverkligandet av dessa riktlinjer. Landskapsstyrelsen skulle på detta sätt stå i ansvar för den allmänna planeringsverksamheten i landskapet i enlighet med de riktlinjer landstinget uppdragit även som för förverkligandet av de beslut, som härleda sig av denna översiktliga planering medan däremot, självfallet såsom också för närvarande, vederbörande specialutbildade avdelningschef skulle ansvara för det fackmässiga praktiska genomförandet av de beslut landskapsstyrelsen fattat. Otvivelaktigt borde dock självstyrelsesystemet vinna också på en närmare personlig kontakt mellan landstinget och landskapsförvaltningens högre tjänstemän.

För att markera lantrådets särställning föreslår kommittén, att för lantrådets avgång skulle erfordras kvalificerad, 2/3-delars, majoritet, medan landskapsstyrelsens ledamöter skulle drabbas av misstroendevotum, då enkel majoritet understöder förslag därom. Förfarandet skulle i vartdera fallet vara detsamma som enligt gällande lag, dock så, att minst 10 landstingsmän skall framlägga förslag om att lantrådet skall anses sakna landstingets förtroende.

Landskapsstyrelsen, som i princip icke avser att ändra förvaltningslagkommitténs förslag anser dock, att förtroendefrågan för både lantråd och ledamöter skulle omfattas av samma antal landstingsmän, d.v.s. med enkel majoritet. Landskapsstyrelsen är överens med kommittén därom, att förtroendefråga för lantrådet och för ledamöterna bör avgöras oberoende av varandra på grund av lantrådets särställning, men anser det icke vara motiverat att gradera ansvarigheten olika. Så länge lagen dessutom kan ändras med enkel majoritet skulle lagens stadgande om kvalificerad majoritet vid avsättande av lantrådet kunna ändras med enkel majoritet.

Kommittén har i detta sammanhang framfört som sin åsikt, att det vore angeläget att överväga, om icke kvalificerad majoritet borde krävas i vissa landstingsbeslut också annars såsom vid beslut om ändring av själv-

styrelselagen och landskapslagar av konstitutionell betydelse för självstyrelsen. Kravet på kvalificerad majoritet ifråga om förtroende för lantrådet skulle sålunda icke bli en speciell anordning för blott detta ärende.

En annan fråga, som av kommittén ansetts vara betydelsefull, är införandet av s.k. lantrådsföredragning. Det nuvarande systemet, som förutsätter att samtliga ärenden handläggas av landskapsstyrelsen vid plenum medför en viss långsamhet i förvaltningen. Ett överförande av vissa lagbundna eller eljest icke särskild prövning underkastade ärenden till en förenklad form av föredragning skulle givetvis också bereda landskapsstyrelsen mera tid att behandla större frågor och ärenden av vittbärande betydelse.

Enligt kommitténs åsikt skulle en sådan lagändring innefatta rätt för landskapsstyrelsen att i vissa ärenden delegera sin beslutanderätt på lantrådet och vederbörande föredragande. För att tillgodose ledamöternas rätt till insyn i jämväl denna del av förvaltningen skulle enligt förslaget protokollen från lantrådsföredragningen justeras i landskapsstyrelsens plenum. Ifall någon ledamot vid justeringen skulle anse, att ett vid lantrådsföredragning handlagt ärende är av sådan art, att landskapsstyrelsen i plenum borde pröva frågan, skulle ärendet avföras från lantrådsprotokollet och upptagas i vederbörande föredragandes föredragningsprotokoll. Likaså skulle ärendet föredragas vid landskapsstyrelsens plenum, ifall lantrådet och föredraganden icke äro ense om beslutet eller om lantrådet anser frågan vara av sådan beskaffenhet, att den borde underställas landskapsstyrelsen.

Utöver nämnda frågor tillkommer ännu spørsmålet om en förflyttning av vårsessionen från mars till april månad skulle giva landskapsstyrelsen längre tid att bereda framställningarna till denna session. Med hänsyn till den korta arbetstid, som står till förfogande mellan höst- och vårsessionen skulle en ändring vara väl motiverad. Eftersom många lagförslag, innan de framläggas för landstinget, sändas på remiss till olika sammanslutningar, skulle också dessa därigenom få en längre tid på sig för att avgiva begärda utlåtanden.

Under vintersessionen 1966 har landstinget hemställt att landskapsstyrelsen skulle utreda nödigbefunnen ändring av landstingsordningen och landskapslagen angående landskapsförvaltningen så, att landskapsstyrelsen årligen skulle avgiva en berättelse till landstinget över landskapets förvaltning och ekonomiska tillstånd och att hela landskapsstyrelsen skulle vara gemensamt ansvarig för denna berättelse. Kommittén har behandlat denna hemställan men icke varit beredd att för närvarande taga

ställning till denna ur flera synpunkter komplicerade fråga.

Med hänvisning till det ovan anförda får landskapsstyrelsen vörd-
samt förelägga Landstinget till antagande nedanstående

L a n d s k a p s l a g

om ändring av landskapslagen angående landskapsförvaltningen i land-
skapet Åland.

I enlighet med Ålands landstings beslut ändras 4 § 3 mom. och 45 §
17 mom. landskapslagen den 16 april 1952 angående landskapsförvaltnin-
gen i landskapet Åland (22/52), det sistnämnda lagrummet sådant det ly-
der i landskapslagen den 3 mars 1960 (8/60) såsom följer:

4 §.

- - - - -
Övriga ledamöter i landskapsstyrelsen utses för fyra kalenderår i
sänder och deras uppdrag fortfar, intill dess nytt val ägt rum.

45 §.

- - - - -
Från i denna paragraf nämnda kompetensfordringar må landskapssty-
relsen bevilja undantag, då särskilda skäl därtill föreligga.

- - - - -
Mariehamn, den 7 mars 1967.

På landskapsstyrelsens vägnar:

Lantråd

Hugo Johansson
Hugo Johansson.

Lagberedningssekreterare

Sune Carlsson
Sune Carlsson.